

Burgerbegroting verkenning

Wat is een burgerbegroting en wat is het doel ervan (in algemene zin)?

Een burgerbegroting is een proces waarbij inwoners direct betrokken zijn bij het bepalen van de bestemming van (een deel van) de publieke middelen of begroting van een overheidsinstantie. Het is een vorm van participatieve democratie waarbij de gemeenschap rechtstreeks invloed uitoefent op beslissingen over de verdeling van publieke middelen.

In een typisch proces van een burgerbegroting worden inwoners/ondernemers/maatschappelijke organisaties uitgenodigd om ideeën voor projecten of initiatieven voor te stellen en vervolgens te stemmen over welke projecten gefinancierd moeten worden met een bepaald budget. Deze projecten kunnen variëren van lokale infrastructuurverbeteringen en culturele evenementen tot sociale programma's.

Het doel van een burgerbegroting is vaak:

- Om de betrokkenheid van inwoners te vergroten bij de allocatie van middelen in hun wijk, buurt of stad.
- Inzicht te geven in welke afwegingen hierbij komen kijken en welke dilemma's zich voordoen. Door mensen dit zelf te laten ervaren ontstaat er bewustzijn over dat niet alles kan.
- De transparantie te bevorderen.
- Om ervoor te zorgen dat overheidsmiddelen op een manier worden ingezet die aansluit bij de behoeften en prioriteiten van de gemeenschap. Het is een benadering die streeft naar meer inclusieve en participatieve vormen van besluitvorming in het openbaar bestuur.

De eerste gekende burgerbegroting vond plaats in de jaren tachtig in Porto Alegre. De burgerbegroting droeg bij aan een rechtvaardigere verdeling van openbare diensten in deze Braziliaanse stad. Tegen 1997 steeg het aantal aansluitingen op de riolering van 75% tot 98%, nam het aandeel van de investeringen in gezondheidszorg toe van 13% tot 40%, verviervoudigde het aantal scholen en nam het aanleggen van wegen in arme wijken met een factor vijf toe.

Bron: <https://burgerbegrotingen.eu/internationaal>

Wat weten we over de effecten van een burgerbegroting?

We weten dat een burgerbegroting een goede manier is om het gesprek te voeren.

Burgerbegrotingen met een mogelijkheid tot interactie met andere inwoners of belanghebbenden hebben vaak als gevolg dat mensen in gesprek gaan met mensen met een andere achtergrond, andere voorkeuren of andere behoeften. Het kan de empathie en begrip richting elkaar bevorderen waardoor een goede voedingsbodem ontstaat om echt met elkaar in gesprek te gaan, op een redelijk concreet (afhankelijk van de opzet van de burgerbegroting) niveau.

Daarnaast weten we ook dat mensen vaak wel een hogere drempel ervaren om mee te doen dan bij andere participatiemomenten of trajecten. Het vertrouwen in eigen kunnen heeft het grootste

effect op de bereidwilligheid om mee te doen¹. Hier zal je bij het organiseren ook goed op in moeten spelen. Dit betekent echter niet dat er geen manieren zijn om het toch laagdrempelig te maken, bijvoorbeeld door te zorgen dat de bronnen die ter informatie worden gedeeld begrijpelijk zijn en makkelijk taalgebruik bevatten. Ook kan ervoor worden gekozen om informatie op verschillende manieren aan te bieden (platte tekst, beeldend, via video of via een college) zodat het ook voor deelnemers die minder talig zijn, interessant en aansprekend is. Voor meer praktische barrières om mee te doen kan worden gedacht aan een dagvergoeding, kinderopvang of een (gebaren)tolk.

Bovendien is een burgerbegroting een intensievere vorm van participatie, zowel voor de deelnemers als voor de organisatoren. Zowel de gemeente als de deelnemers moeten bereid zijn (en blijven) om zich voor langere tijd aan dit proces te committeren. Het kost daardoor meer tijd en geld.

Welke opties zijn er?

Je kan een burgerbegroting op verschillende manieren vormgeven, afhankelijk van wat je ermee wil bereiken. Je kan in de 'vormgeving' van een burgerbegroting naar een aantal aspecten kijken:

1. Beslissend of Adviserend

Dit gaat over de *outcome*. Wat ga je met de resultaten van de burgerbegroting doen? Worden de resultaten, mits binnen de vooraf bepaalde kaders, daadwerkelijk uitgevoerd? Dan spreken we over een burgerbegroting met beslissend karakter.

Voorbeelden:

Model Parijs → In Parijs mocht een groep inwoners een bepaald percentage van de gehele stadsbegroting alloceren.

Model Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Maastricht → er is een vast budget dat verdeeld mag worden op verschillende projecten binnen gekozen thema's. Dit gebeurt op stads-, buurt- of wijkniveau.

Worden de resultaten daarentegen meegenomen als een van vele zaken om rekening mee te houden bij het verdelen van een budget of opstellen van een begroting? Dan heeft de burgerbegroting een adviserend karakter. Dit wordt ook wel een schaduwbegroting genoemd.

Dit aspect heeft uiteraard een enorme impact op de verwachtingen die participanten mogelijk hebben. Hierover dien je bij aanvang, maar ook tijdens het traject uiterst duidelijk over te zijn. Om dit te onderstrepen wordt er soms binnen een traject met een 'valse munteenheid' gewerkt.

2. Thema's of ideeën

Dit behandelt de scope. Waarover gaat de burgerbegroting? En waarover gaat ze dus ook niet? Burgerbegrotingen kunnen worden georganiseerd op het niveau van volledige thema's of

¹ Blok, S. N. & Groom, W. (2023). What type would work? A comparative analysis of preferences to participate in democratic innovation. *NIG Conference Paper for Panel 12: Democratic Innovation and Citizen Participation*. Zie ook: Sintomer, Y., Herzberg, C., & Röcke, A. (2008). Participatory budgeting in Europe: Potentials and challenges. *International journal of urban and regional research*, 32(1), 164-178."

beleidsdomeinen maar ook op het niveau van concrete ideeën of projecten. De laatst genoemde variant zien we tot op heden vaker terugkomen.

Een combinatie is ook mogelijk, dan wordt eerst een aantal relevante thema's geselecteerd waarbinnen vervolgens projecten of initiatieven worden aangewezen.

3. In groep of individueel

Hier staat het proces centraal. Op welke manier kunnen inwoners/ondernemers/maatschappelijke organisaties deelnemen? Vaak zien we bij offline trajecten dat men in (kleine) groep over de ideeën of thema's discussieert, waarna een stemming volgt. Online trajecten zijn vaak meer individueel gericht. Mensen delen hun persoonlijke wensen/ ideeën over de allocatie van middelen. Uiteraard zijn er ook tussenvormen.

4. Lokaal of regionaal

Dit gaat over de impact van de burgerbegroting. Hebben de uitkomsten van het traject betrekking op het volledige grondgebied van de gemeente? Of ligt het zwaartepunt in een bepaalde wijk of buurt? Dit bepaalt vaak in grote mate wie er worden uitgenodigd om deel te nemen aan de burgerbegroting.

Belangrijke randvoorwaarden

De randvoorwaarden die van belang zijn voor het organiseren van een burgerbegroting komen in grote lijnen overeen met de randvoorwaarden voor een burgerberaad. Graag verwijzen we naar de passage over de randvoorwaarden naar het stuk '*Initiatiefvoorstel Eerste Dordtse burgerberaad*' (*ChristenUnie & SGP*). Hieronder zetten we nog wel onder elkaar om welke voorwaarden het ging. Mogelijke aanvullingen of nuances (voor een burgerbegroting) zullen we daar bij voegen.

- **Duidelijk mandaat**

Een duidelijk mandaat is van groot belang. Ook bij een burgerbegroting kunnen bepaalde criteria gesteld worden aan de aanbevelingen, vooral bij een beslissende burgerbegroting zijn deze kaders essentieel. Idealiter is het gegeven mandaat partij-overstijgend en wordt de opdracht gegeven door de voltallige raad en het college van burgemeester & wethouders. Uiteindelijk ligt het formele budgetrecht bij de raad. Zij zal de uitkomsten van de burgerbegroting moeten vaststellen.

- **Onafhankelijke procesbegeleiding**
- **Expertise vanuit alle gezichtspunten**

Ook voor een burgerbegroting geldt: goed geïnformeerde deelnemers zijn bepalend voor het succes van het proces. Een evenwichtige balans in onderbouwde perspectieven die aan de deelnemers worden aangeboden is van groot belang. Voor specifiek een burgerbegroting is het ook belangrijk dat de informatie begrijpelijk is en echt is voorbereid voor de deelnemers. Een begroting is namelijk niet iets waar elke inwoner wel eens mee te maken heeft gehad. Een 'leesbare' of "open begroting" kan hierin een goede stap zijn. Dat is een begroting die ook in andere vormen beschikbaar wordt gesteld. Te denken valt aan een toegankelijke publieksversie in meerdere talen. Een mooi Vlaams voorbeeld hiervan is het open platform www.jegemeentetelt.be

- **Afspiegeling Dordtse samenleving**
- **Voldoende tijd & budget**
- **Publiekscampagne**
- **Terugkoppeling**

Dit aspect stond niet expliciet opgenomen in het document met het initiatiefvoorstel maar deze zouden wij wel graag toevoegen. Als het een beslissende burgerbegroting is, dan is het natuurlijk onmisbaar dat de gemeente garandeert dat de voorstellen van de deelnemers ook worden doorgevoerd/uitgevoerd binnen een afzienbare termijn en dat daar achteraf ook over wordt gecommuniceerd. Indien het een adviserende burgerbegroting betreft, dan is het belangrijk dat er wordt teruggekoppeld welke voorstellen wel (gedeeltelijk) zijn overgenomen en welke niet.

- **Evaluatie**

Welke vragen moet Dordrecht zichzelf stellen?

Kortom, een burgerbegroting is een mooi participatief instrument waarbij gemeente en inwoners hun samenwerking middels een gezamenlijk proces herdefiniëren. Mogelijk heeft het versterking van de lokale democratie, het gevoel van eigenaarschap en burgerschap tot gevolg. Er komt echter ook veel bij kijken, en een goede organisatie die er vol voor gaat is echt belangrijk. Het is dus de moeite waard om van tevoren een aantal zaken goed te doordenken, onderstaande vragen kunnen hierbij helpen:

- Wat is de belangrijkste reden dat je een burgerbegroting zou willen organiseren? Zie ook: https://burgerbegrotingen.eu/news_items/288
- Kan je het beoogde effect/outcome ook op een andere laagdrempeligere participatieve manier bereiken?
- Is er daadwerkelijke bereidheid en interesse vanuit de gemeenschap om deel te nemen (afhankelijk van de opzet natuurlijk)?
- Zijn de middelen en de tijd die nodig zijn om een burgerbegroting te organiseren beschikbaar en heb je dit er voor over?
- Is er voldoende capaciteit vanuit de betrokken afdelingen beschikbaar? Het is een interactief proces waarbij kennis en inzet vanuit de gemeente nodig is.
- Is er voldoende capaciteit vanuit de afdeling Communicatie beschikbaar? Het is van essentieel belang om duidelijk te communiceren zodat ten alle tijden transparant is hoe er wordt omgegaan met de input die de deelnemers van de burgerbegroting leveren.
- Wie wordt de trekker van de burgerbegroting? Wat voor mandaat heeft deze persoon/team?
- Is er een faciliterende structuur (beschikbare facilitators vanuit IPM bijv.) aanwezig die nodig is om de burgerbegroting daadwerkelijk te organiseren?
- Kan de gemeenteraad (en het college) het eens worden over de juiste insteek van de burgerbegroting en hun rol daarin?

Relevante bronnen om te bekijken

- Artikel over voorbeelden trajecten burgerbegroting Zeist en Amsterdam
<https://www.gemeente.nu/bedrijfsvoering/financien/besparen-met-burgers-miljoenen-zelfs/>
- Document met opzet Geffense Begroting in Oss
<https://zeist.raadsinformatie.nl/document/4151662/1/document>
- Voorbeelden burgerbegrotingen verschillende andere gemeenten
<https://www.rodewouw.nl/home/burger-begroting/>
- Voorbeelden gemeente Maastricht
<https://www.burgerbegrotingmaastricht.nl/>
<https://www.vanafhier.nl/natuur/meer-groen-de-wijk-betaald-door-de-gemeente-het-kan-met-een-burgerbegroting>
- Verschillende internationale steden die een burgerbegroting hebben georganiseerd
<https://www.citizenlab.co/blog/civic-engagement-nl/wat-als-burgers-hun-gemeentebegroting-bepalen/?lang=nl>
- Stuk over digitale burgerbegrotingen
<https://www.rathenau.nl/nl/kennis-voor-transities/de-kansen-van-digitale-burgerbegrotingen>